

JAMIYATDA IJTIMOIIY TABAQALANISH MUAMMOLARI

Abduvohidova Elnora Shermuhammadovna

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston, Milliy universiteti Ijtimoiy fanlar Fakulteti
Sotsiologiya yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya:

jamiyat paydo bo'lishi bilan inson birinchi marta odamlar o'rtasidagi tengsizlikka duch keldi. Sivilizatsiya rivojlanishining butun bosqichida tabaqalanish muqarrar haqiqat bo'lib qolmoqda. Qanday bo'lmasin, odamlarning bo'linishi barcha guruhlar va birlashmalarda mavjud. Ijtimoiy guruhlariga bo'linish turli mezonlarga ko'ra sodir bo'lishi mumkin: daromad, hokimiyatga kirish, nufuzli kasb, yosh, shaxsning individual xususiyatlari va boshqalar. Biroq, odamlar o'rtasidagi tengsizlik juda shartli, chunki inson bir ijtimoiy guruhdan boshqasiga o'tish, shu bilan hayot sifatini yaxshilash, barcha imtiyozlarga kirish imkoniyatiga ega. Ammo bularning barchasi insonning hozirgi holatini o'zgartirishga va odatdagidan tashqariga chiqishga tayyorligiga bog'liq. Barcha imtiyoz va resurslarga ega bo'lish istagi qanchalik kuchli bo'lsa, inson hayotida o'zgarishlarga ko'proq mos keladi. Ushbu maqola jamiyatdagi ijtimoiy tabaqalanish muammosini ko'taradi. Shuningdek, maqolada jamiyatni ajratishning turli mezonlari muhokama qilinadi, "tabaqalanish" tushunchasi aniqlanadi.

Kalit so'zlar: tabaqalanish, ijtimoiy tengsizlik mezonlari, jamiyat, ijtimoiy guruhlar, odamlar o'rtasidagi tengsizlik, kastalar.

ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОГО СТРАТИФИКАЦИЯ В ОБЩЕСТВЕ

Узбекистан имени Мирзо Улугбека

Национальный университет, факультет социальных наук

студентка 2 курса социологии

Абдувахидова Эльнора Шермухаммадовна

Аннотация: с появлением общества человек впервые столкнулся с неравенством между людьми. На всём этапе развития цивилизации стратификация остаётся неизбежным фактом. Так или иначе деление людей присутствует во всех группах и объединениях. Деление на социальные группы может происходить по различным критериям: доход, доступ к власти, престижная профессия, возраст, индивидуальные особенности человека и так далее. Однако неравенство между людьми достаточно условно, так как человек имеет возможность перейти из одной социальной группы в другую, тем самым повысить качество своей жизни, получить доступ ко всем благам. Но всё зависит от готовности человека изменить текущее положение дел и выйти за рамки обыденного. Чем сильнее желание обладать всеми благами и ресурсами, тем инициативнее человек

подходит к переменам в своей жизни. Данная статья поднимает проблему социальной стратификации в обществе. Также в статье рассматриваются различные критерии деления общества, даётся определение понятию «стратификация».

Ключевые слова: стратификация, критерии социального неравенства, общество, социальные группы, неравенство между людьми, касты.

PROBLEMS OF SOCIAL STRATIFICATION IN SOCIETY

Abdulahidova Elnora Shermuhammadovna

Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

National University, Faculty of Social Sciences 2nd year student of Sociology

Annotation: with the emergence of a society people's first encounter with inequality between people. Stratification remains an inevitable fact at all stages of civilization development. One way or another, the division of people is present in all groups and associations. The division into social groups can occur according to various criteria: income, access to power, prestigious profession, age, individual characteristics of the person and so on. However, the inequality between people is rather conditional, since a person has the opportunity to move from one social group to another, thereby improving the quality of his life, to gain access to all the benefits. But it all depends on the willingness of a person to change the current state of Affairs and go beyond the ordinary. The stronger the desire to have all the benefits and resources, the more initiative a person approaches changes in his life. This article raises the problem of social stratification in society. Also in the article various criteria of division of society are considered, the definition of the concept "stratification " is given.

Keywords: stratification, criteria of social inequality, society, social groups, inequality between people.

Odamlar o'rtasidagi munosabatlarning adolatligi, ijtimoiy tengsizlik muammosi doimo dolzarb bo'lib qolmoqda. Insoniyat jamiyatining rivojlanishi davomida tengsizlik muqarrar omil bo'lib qolmoqda. Fanda "tengsizlik" atamasi "tabaqalanish" deb nomlanadi. Kontsepsiyaning o'zi insonning ijtimoiy holatidagi farqlarni, shuningdek, odamlar guruhlarini, ularning ijtimoiy ahamiyatga ega mezonlarga qarab qatlamlarga (qatlamlarga) bo'linishini tushuntiradi: kasb, daromad, ta'lim, hokimiyatda ishtirok etish, obro' - e'tibor va boshqalar.

Tabiat dastlab odamlar o'rtasidagi tengsizlikni keltirib chiqardi. Odamlar jismoniy, musiqiy, ijodiy qobiliyat va qobiliyatlarga ega. Har bir inson ma'lum bir faoliyat sohasida yaxshi, unga eng yaqin, unda u o'z potentsialini maksimal darajada ochib beradi. P. Pomponazzi shunday dedi: "har bir inson teng mukammallikka ega bo'lishi mumkin emas, lekin u katta, ikkinchisi esa kamroq. Agar bu tengsizlikni yo'q qilsangiz, inson jinsi halok bo'ladi yoki mukammallikdan mahrum bo'ladi". Qadim zamonlardan beri odamlar oziq-ovqat, boshpana

va tirik qolish uchun zarur bo'lgan resurslar uchun kurashdilar. Tabiiyki, barcha imtiyozlarni taqsimlash teng emas edi. Ularning aksariyati kuchli, chaqqon va ma'lum imtiyozlarga ega bo'lgan qo'llarda to'plangan. "Tenglik tabiat qonunidir. Tabiat hech narsa tenglashtirmadi. Uning eng yuqori qonuni - bo'ysunish va qaramlik". Tabaqalanish u bilan bog'liq muayyan holatlar mavjudligini anglatadi. Shunday qilib, masalan, zarur imtiyozlarga kirish cheklovlari tufayli o'z ehtiyojlarini to'liq qondirish qobiliyati insonning xatti-harakatlarida salbiy o'zgarishlarga olib kelishi mumkin. U shafqatsiz, yashirin, ochko'z bo'ladi. Jabroil Mablining fikriga ko'ra, tengsizlik odamlarni kamsitadi va ular o'rtasida kelishmovchilik va nafratni keltirib chiqaradi.

Ijtimoiy tabaqalanish nazariyasiga ko'ra, insoniyat jamiyatining qatlamlarga bo'linishi jinslar va minerallarning geologiyada qatlamlarga bo'linishi bilan taqqoslanishi mumkin. Ushbu jarayon ko'plab omillar ta'siri ostida sodir bo'ladi, ammo hech kim uni amalga oshirish uchun maqsadli harakat qilmaydi.

Ijtimoiy tabaqalanish shakllari;

- **Qullik.** Ushbu ijtimoiy institut insoniyat tarixi davomida mavjud bo'lib, bugungi kunda ham turli shakllarda mavjud bo'lib, ko'pgina zamonaviy mamlakatlarda bu hodisa taqiqlangan bo'lsa-da.
- **Kast tizimi.** Kastalarga bo'linish ma'lum kastlarga tegishli odamlarning erkinliklarini sezilarli darajada cheklashni anglatadi. Umuman olganda, ta'lim, kasb va nikohga kirish imkoniyati cheklangan. Eng mashhur misol – Hindistonning varno-kasta tizimi.
- **Sinf tizimi.** Kastlar va sinflardan farqli o'laroq, ijtimoiy sinf insonning huquq va imkoniyatlarini rasman cheklamaydi. Aslida, sinfga bog'liqlik moddiy imkoniyatlar bilan belgilanadi. Shuning uchun jamiyatning har qanday a'zosi sinflar o'rtasida hech qanday cheklovlarsiz harakat

Tabaqalanish sabablari: Insoniyat jamiyatining tabaqalanishiga olib keladigan bir necha asosiy sabablar mavjud:

- Gender tengsizligi. Jamiyat har doim patriarxal yoki matriarxal bo'lib kelgan, shuning uchun jinslardan biri ustunlik qilgan va ma'lum imtiyozlarga ega bo'lgan.
- Jismoniy ustunlik. Ibtidoiy jamiyatda qabilaning eng kuchli vakillari eng katta huquqlarga ega edilar. Bunday bo'linish yanada rivojlangan tsivilizatsiyalarda davom etdi. O'rta asrlarga qadar jangchilar jamiyatning eng olijanob va imtiyozli a'zolari edilar.
- Resurslarga kirish. Agar kimdir dastlab ko'proq resurslarga ega bo'lsa, uning jamiyatda yuqori mavqega ega bo'lish ehtimoli ancha yuqori.
- Iqtisodiy va siyosiy imtiyozlar. Millat davlatlari davrida dominant etnik guruh odatda biznes yuritish va siyosatda ishtirok etish uchun ko'proq imkoniyatlarga ega edi. Sorokin jamiyatdagi hayot odatda mavjud ijtimoiy piramidani saqlab qolish uchun ajratilgan deb hisoblagan. Ammo agar ijtimoiy tabaqalanish sezilarli darajada oshsa, bu inqiloblarga va

mavjud tizimning yo'q qilinishiga olib kelishi mumkin. Biroq, kelajakda muqarrar ravishda yangi imtiyozli qatlam paydo bo'ladi va ko'pincha bu inqilobdan keyin darhol sodir bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy tabaqalanish-bu har qanday jamiyatda yuzaga keladigan tabaqalanish. Hech kim bunday tabaqalanishni tashkil qilish uchun harakat qilmaydi. Biroq, bu muqarrar ravishda yuzaga keladi, chunki har bir kishi ma'lum foyda olishga, yuqori mavqega ega bo'lishga va yanada ta'sirchan bo'lishga intiladi, natijada ma'lum bir ierarxiya shakllanadi va ijtimoiy tengsizlik paydo bo'ladi. Zamonaviy davlatlar ijtimoiy tabaqalanishning odamlarning hayot sifatiga ta'sirini minimallashtirishga va har kimga ijtimoiy liftlarga teng kirishga imkon berishga intilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Radaev Vadim. ijtimoiy tabaqalanish. Universitetlar uchun darslik / M.: "Aspect Press", 1996. 145 b.
2. Osipov Gennadiy. Sotsiologiya. Umumiy nazariya asoslari. Oliy maktablar uchun darslik. M.: "Akademiya", 2001. 267 b.
3. Golenkova Zinaida. Jamiyatning ijtimoiy hayoti. M.: "Labirint", 2011. 124 b.
4. Fedoseenkov A.V. Marginallik mexanizmlarining mazmuni. Kitobda: Jamiyatni isloh qilishning ijtimoiy-iqtisodiy muammolari Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. Rostov-na-Donu. 1997 yil, 108-110-betlar.
5. Fedoseenkov A.V. Marginallik mexanizmlarining mazmuni. Kitobda: Jamiyatni isloh qilishning ijtimoiy-iqtisodiy muammolari Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. Rostov-na-Donu, 1997 yil, 108-110-betlar.
6. Pitirim Sorokin. Ijtimoiy va madaniy dinamika. M.: "EKSMO", 2006. S. 524.
7. Fedoseenkov A.V. Marginallik falsafasi. In: Ta'lim va fan makonida zamonaviy inson. Taganrog, 2004. S. 41-45. Pitirim Sorokin. sotsiologiya tizimi. M.: "Astrel", 2008. S. 101.

References

1. Radaev Vadim .Social stratification. Textbook for Universitie. M. "Aspect Press", 1996. 145 p.
2. Osipov Gennady. Sociology. The foundations of the General theory. Textbook for Universities/M.: "Akademiya, 2001. 267 p.
3. Golenkova Sinaida. Social life. M.: "Labirint, 2011. 24 p.
4. Fedoseenko A.B. The Content of mechanisms of marginality. In the book.: Socioeconomic problems of reforming society Materials of the international scientific-practical conference. Rostov-on-Don. 1997. C.
5. Fedoseenko A.B. The Content of mechanisms of marginality. In the book: Socioeconomic problems of reforming society Materials of the international scientific-practical conference. Rostov-on-Don, 1997. P. 108-110.

6. Pitirim Sorokin. Social and cultural dynamics. M.: ""EКСМО", 2006. P. 524.
7. Fedoseenko A.V. Philosophy of marginality. In sat.: Modern man in the space of education and science. Taganrog, 2004. Pp. 41-45 Pitirim Sorokin. System of sociology. M.: "Astrel", 2008. P. 101

Список литературы

1. Радаев Вадим. Социальная стратификация. Учебник для вузов / М.: «Аспект Пресс», 1996. 145 с.
2. Осипов Геннадий. Социология. Основы общей теории. Учебник для вузов. М.: «Академия», 2001. 267 с.
3. Голенкова Зинаида. Социальная жизнь общества. М.: «Лабиринт», 2011. 124 с.
4. Федосеенков А.В. Содержание механизмов маргинальности. В кн.: Социально-экономические проблемы реформирования общества Материалы международной научно-практической конференции. Ростов-на-Дону. 1997. С. 108-110.
5. Федосеенков А.В. Содержание механизмов маргинальности. В кн.: Социально-экономические проблемы реформирования общества Материалы международной научно-практической конференции. Ростов-на-Дону, 1997. С. 108-110.
6. Сорокин Питирим. Социальная и культурная динамика. М.: «ЭКМО», 2006. С. 524.
7. Федосеенков А.В. Философия маргинальности. В сб.: Современный человек в пространстве образования и науки. Таганрог, 2004. С. 41-45. Сорокин Питирим. Система социологии. М.: «Астрель», 2008. С. 101.